

XII. KAFLI

Almenn ákvæði.

174

25. ágúst

45. gr.

Sýslunefnd sker úr öllum ágreiningi milli hreppsnefnda út af fjallskilamálum. Undir úrskurð hennar heyra líka allar kærur og kröfur á hendur hreppsnefndum og hreppstjórum snertandi fjallskil. Enn fremur geta einstakir menn komið sér saman um að leggja slík mál undir úrskurð sýslunefndar.

46. gr.

Brot gegn ákvæðum reglugerðar þessarar varða sektum frá 50 til 2000 kr., nema þyngri hegning liggja við eftir öðrum lögum, og renna sektirnar í fjallskilaskjóð þess leitarvæðis, sem brotið er framið í.

47. gr.

Með mál, sem rísa út af brotum gegn reglugerð þessari, skal farið að hætti opinberra mála.

Reglugerð þessi, sem sýslunefnd Borgarfjarðarsýslu hefur samið og samþykkt, staðfestist hér með samkvæmt 41. gr. sveitastjórnarlaga, nr. 12 31. maí 1927, til þess að öðlast gildi þegar í stað, og birtist til eftirbreytni öllum þeim, sem hlut eiga að máli.

Jafnframt fellur úr gildi fjallskilareglugerð fyrir Borgarfjarðarsýslu, nr. 74 9. ágúst 1920, ásamt síðari breytingum.

Landbúnaðarráðuneytið, 25. ágúst 1952.

Hermann Jónasson.

Þorv. K. Þorsteinsson.

FJALLSKILAREGLUGERÐ

175

26. ágúst

fyrir Mýrasýslu.

I. KAFLI

Um stjórn fjallskilamála.

1. gr.

Sýslunefndin í Mýrasýslu hefur á hendi yfirstjórn allra fjallskilamála innan takmarka sýslunnar, eins þótt afréttur eða fénaður, er þar gengur, sé eign utan-sýslubúa. Hún sker úr ágreiningi og kærumálum, er til hennar verður skotið samkvæmt reglugerð þessari.

2. gr.

Málefni þau, sem nefnd eru í 1. gr., standa undir umsjón og framkvæmd hreppsnefndanna í Mýrasýslu, hverrar í sínum hreppi. Þær skulu gæta þess, að reglugerðinni sé hlýtt og ef eitthvað er vanrækt af því, er hún fyrirskipar, eða brotið gegn ákvæðum hennar, að fullar bætur komi fyrir.

Hreppsnefndir, hver í sínum hreppi, gera allar nákvæmari ákvarðanir um fjallskil og aðrar framkvæmdir samkvæmt reglugerð þessari eftir þörfum. Þær hafa úrskurðarvald í öllum ágreinings- og kærumálum innan hrepps. Úrskurðum þeirra má skjóta til sýslunefndar.

- 175 Þar sem tveir eða fleiri hreppar eða partar af hreppum eiga einn afrétt saman,
26. ágúst hafa hreppsnefndir allra þeirra stjórn fjallskilamála á hendi í sameiningu. Oddvit-
inn í þeim hreppi, er rétt sú liggur í, er afrétturinn á að leitast til, skal kveðja til
funda þeirra, er skipa eiga slíkum málum. Á fundum þessum ræður afl atkvæða.

3. gr.

Nú er afréttur innan ummerkja Mýrasýslu notaður af hreppsfélagi annarrar sýslu, og er þá heimilt að fela hreppsnefndinni í þeim hreppi umsjón og framkvæmd fjallskila á afréttinum. Fer þetta eftir samkomulagi við hreppsnefnd þess hrepps, er afréttur liggur í, en að öðru leyti eftir fyrirmælum þessarar reglugerðar.

II. KAFLI

Um notkun afrétta.

4. gr.

Skýlt er að láta stóðhross, geldfé og dilkær ganga á afrétti til sumardeildar, nema fengið sé leyfi hreppsnefndar og nágranna til þess að hafa það í heimahögum eða leyft sé í löggilttri samþykkt, þó svo, að eigandi fénaðar ábyrgist, ef skaði hlýzt af.

5. gr.

Enginn má nota annan sameignarafrétt en þann, er hann á upprekstur á, nema hlutaðeigandi hreppsnefnd eða hreppsnefndir leyfi. Enginn má heldur taka hross eða sauðfé í sameiginlegt upprekstrarland af öðrum en þeim, sem heimili eiga í því upprekstrarfélagi, enda hafi fénaðurinn verið fóðraður á upprekstrarsvæðinu undanfarandi vetur.

6. gr.

Enginn má nota sameiginlegt upprekstrarland til annars en sumardeildar fyrir afréttarfénað, nema hann hafi sérstaka lagaheimild til þess. Enginn má ná sauðfé eða ótömdum hrossum úr afrétti, frá því 11 vikur eru af sumri til fjallgangna, nema hann fái til þess leyfi hreppsnefndar þess hrepps, er afréttur liggur í, enda fullnægi þeim skilyrðum, er hún setur.

Þetta ákvæði nær og til þeirra afréttarnota, er nefnd eru í 7. grein.

7. gr.

Nú er afréttarland eða fjalllendi einstaks manns sameiginlegt leitarsvæði með sameignarafrétti, og ætlar hann að leigja það öðrum til sumardeildar, þá er hann skyldur að tilkynna það fyrir 10. júnímánaðar hreppsnefnd þess hrepps, er landið liggur í, og jafnframt skýra frá, fyrir hve mikinn fénað landið er ætlað og hverjir notendur eru. Þó er honum óheimilt að taka annan eða meiri fénað í landið en hreppsnefnd samþykkir.

III. KAFLI

Um fjársmalanir á vorum og rekstur í afrétt.

8. gr.

Allir, sem jörð eða jarðarpart hafa og búfjárhagar fylgja, skulu smala á vorum þegar rýja þarf sauðfé eða reka það eða stóðhross í afrétt, allt eftir því sem hreppsnefnd ákveður. Vanræki einhver slíka smölun, þá er nágrönnunum heimilt að smala landið og reka fénað í aðhald til sundurdráttar, en haga skulu þeir framkvæmdum svo, að landsnotanda verði sem minnst mein að og aldrei má reka hans eigin fénað úr hagagirðingu nema hann leyfi. Hreppsnefnd getur einnig látið smala landið á kostnað þess, er á að gera það.

9. gr.

175

26. ágúst

Nú finnast sauðkindur, er sloppið hafa úr heimahögum eða fjarri eiganda, órúnar, eða ómörkuð unglömb, er þá finnanda skylt að handsama þær og koma þeim áleiðis til eiganda, ef hann er í nágrenni, að öðrum kosti að rýja þær, ef tími er til þess kominn, og marka unglömb. Skal hann gera eiganda full skil á ull og grein fyrir merki og öðrum einkennum á hverri kind, er hann hefur rúið eða markað.

Geti finnandi eigi vitað með vissu hver eigandi er slíkra kinda, ber honum að inna af hendi sömu skil við hreppstjóra í hreppi sínum. Hreppstjóri ráðstafar ull eins og öðru óskilafé.

Í ómakslaun fær finnandi allt að kr. 3.00 fyrir að rýja kind og kr. 5.00 fyrir að marka lamb, ef eigi umsemst öðruvísi.

10. gr.

Ef gróðurleysi eða illviðri banna eigi, eða undanþága fengin, sbr. 4. gr., á allur fjallskilaskyldur fénaður að vera kominn á afrétt fyrir 30. júní ár hvert, ella svo fljótt sem tíð leyfir. Eigi má þó fénað á afrétt reka fyrr en nægur gróður er þar kominn.

11. gr.

Aldrei má án leyfis eiganda eða ráðstöfunar hreppsnefndar reka fénað annarra manna á afrétt, nema vist sé að hann eigi þangað að fara og sé ekki tekinn í sínum heimahögum. Reka skal þannig gegnum heimalönd, að sem minnstur bagi verði, og aldrei yfir tún né engi, nema ómögulegt sé að fara aðra leið.

12. gr.

Hreppsnefnd hvers hrepps skal ákveða fyrir eitt eða fleiri ár í senn, hvað íbúar hreppsins, er á afrétt reka, skuli skemmst mega fara með rekstra sína, til þess að skilja þá eftir. Þó skal heimilt að skilja eftir á leiðinni allt að 20 kindum úr rekstri, ef þær eru örþreyttar og komnar í afrétt þann, er þær eiga að ganga á.

13. gr.

Hver, sem heimildarlaust rekur fénað í annars manns land, hvort sem það er heimaland eða afréttur og skilur hann þar eftir, er skaðabótaskyldur til landsnot-hafa eftir því sem hæfa þykir, auk sektar.

14. gr.

Ef kindur í rekstri gefast upp á leið til afréttar og þess vegna eða af öðrum ástæðum verður að skilja þær eftir í landi, sem ekki er heimilt að láta þær ganga í til beitar, þá skal eigandi eða umráðamaður þeirra sem skjótast láta umráðamann landsins vita um það og semja við hann, hversu með skal fara. Vanræki eigandi eða umráðamaður fénaðarins þetta, skal álíta, að hann hafi brotlegur orðið samkvæmt 13. grein.

15. gr.

Nú er afréttarfénaður ekki rekinn í afrétt þá er tími er til kominn, eða hafður annars staðar samkvæmt 4. gr., en skilyrðum ekki fullnægt að áliti hreppsnefndar, og má hún þá láta reka fénaðinn í afrétt á kostnað eiganda eða umráðamanns.

16. gr.

Ef sauðfé eða hross ganga úr afrétti að sumri í búfjárhaga, þá má sá, er fyrir ágangi verður, reka fénaðinn aftur í afrétt þann, er hann hyggur hann úr vera.

Skylt er nágörnnum hans að gera þetta með honum, ef hann kveður þá til. Skal haga rekstri svo að ágangsfénaði verði ekki mein að. Kostnaður við slíkan rekstur í eitt skipti fæst ekki endurgoldinn, en verði að endurtaka slíka vörn fyrir

175 ágangi það sama sumar, þá getur sá er fyrir ágangi verður, gert hreppsnefnd aðvart um það og skipar hún þá fyrir um smölun og rekstur til afréttar, kveður hún til þess öðrum fremur þá, er fyrir ágangi verða og næstir eru ágangssvæðinu, en öllum sem til eru kvaddir er skylt að hlýða. Kostnaður greiðist úr sveitarsjóðum eða fjallskilasjóðum þeirra hreppa, er eiga eða nota afrétt þann, er ágangsfénaður kom frá.

Gangi stóðhross úr afrétti, og tolli þar ekki eftir itrekaðan rekstur, er þeim, sem fyrir ágangi verður, heimilt að tilsegja þau eiganda, sem þá er skyldur að hirða þau.

17. gr.

Nú safnast fénaður að girðingu, sem er því til fyrirstöðu, að hann gangi sjálfkrafa á leið til afréttar og er þá stranglega bannað að sleppa honum um hlið eða á annan hátt yfir girðinguna. Ef sá, sem fyrir slíkum ágangi verður, getur ekki á hagkvæmari hátt umsamið, þá gerir hann hreppsnefnd í sínum hreppi aðvart um áganginn og ber henni þá, að láta smala ágangsfénaði og reka þangað sem hann má vera, á kostnað eiganda, nema öðruvísi sé ákveðið í samþykkt, er nái yfir ágangssvæðið.

IV. KAFLI

Um fjallskil og leitir.

18. gr.

Fjallskilaskyldur er hver sá, sem á kind eða stóðhross, hvort sem það er rekið á afrétt eða eigi. Öllum fjallskilakostnaði skal jafnað niður eftir fénaðarfjölda, er miðast við tölu geldra kinda. Hvert stóðhross jafngildir 5 kindum geldum, tvær ær með dilkum jafngilda 3 geldum kindum.

Heimilt er hreppsnefnd, ef afréttarskyldum búpeningi hefur fækkað mjög, svo að afréttir eru ekki að öllu leyti nýttir, að álitir hreppsnefndar, að jafna allt að helmingi fjallskilakostnaðar niður á landverð bújarða eftir gildandi fasteignamati.

19. gr.

Hver búandi eða húsráðandi er skyldur að halda uppi fjallskilum heimilis- manna sinna gegn fullu endurgjaldi.

20. gr.

Tvennar aðalleitir skal gera á hverju hausti, til þess að smala til réttar. Í báðum leitum skal smala sauðfé, en hrossum í annarri leit. Þó má hreppsnefnd eða hreppsnefndir á fjallskilafundi ákveða, að hross skuli smöluð til fyrstu rétta, og þeim þá réttað, en þá skal það tilkynnt í þá hreppa upprekstrarfélagsins, er þar eiga hrossa von.

Einnig skal eftir þörfum senda menn til þess að hirða fè og hross í útréttir, er fjárvon er við.

21. gr.

Til Fljótstunguréttar skal gera fyrstu leit föstudag, laugardag og sunnudag í 22. viku sumars, og aðra leit þriðjudag og miðvikudag í sömu sumarviku og föstudag næsta á eftir.

Til Þverárréttar skal gera fyrstu leit sunnudag, mánudag og þriðjudag í 22. viku sumars, og aðra leit föstudag, laugardag og sunnudag í 23. viku sumars.

Til Brekkuréttar skal gera fyrstu leit mánudaginn í 22. viku sumars, og aðra leit mánudag í 23. viku sumars.

Til Skarðsréttar skal gera fyrstu leit mánudag og þriðjudag í 22. viku sumars, og aðra leit mánudag og þriðjudag í 23. viku sumars.

Til Hraundalsréttar skal gera fyrstu leit mánudag, þriðjudag og miðvikudag í 22. viku sumars, og aðra leit mánudag og þriðjudag í 23. viku sumars. 175

Til Hítardalsréttar skal gera fyrstu leit mánudag og þriðjudag í 22. viku sumars, og aðra leit mánudag og þriðjudag í 23. viku sumars.

26. ágúst

Í öllum hreppum sýslunnar skal smala heimalönd til annarrar og þriðju réttar.

22. gr.

Fyrir 10. ágúst ár hvert skal hreppstjóri hafa samið og sent oddvita þeirrar hreppsnefndar, er jafnar niður fjallskilum viðkomandi hrepps, skrá yfir alla framteljendur og fjölda sauðfjár og stóðhrossa eins og það er fram talið eða hann telur rétt vera. Í Norðurárdalshreppi og Stafholtstungnahreppi skal skrá þessi vera í tvennu lagi og skipting hin sama og hreppanna í upprekstrarfélög.

Skylt er hreppsnefnd, ef henni er kunnugt um annan eða meiri fjallskilaskyldan fénað í upprekstrarfélagi en á skrá stendur, að jafna fjallskilum einnig á hann.

23. gr.

Hreppsnefnd hver jafnar niður fjallskilum á hreppsþúa sína og þá utanhreppsþúa, er fjallskil eiga að gera í hreppnum, nema öðruvísi sé um samið, shr. 3. gr. Skal niðurbjörgun lokið svo tímanlega, að hún geti orðið öllum kunn eigi síðar en þremur dögum áður en leitir byrja.

Niðurbjörgun skal birta með fjallskilaseðli eða fjallskilaseðlum, er ganga bæ frá bæ um hreppinn, og hefur hann eða þeir þá þingboðsrétt. Utanhreppsmönnum má boða fjallskil svo sem haganlegast þykir.

Í fjallskilaseðli skal skráð, hvaða fjallskil hver á að gera það haust, hvernig leitum og rekstrum skal haga, hver verði leitarforingi og annað því um líkt, eftir þörfum.

24. gr.

Hver búandi er skyldur til að leita heimaland ábýlisjarðar sinnar á hausti, að svo miklu leyti og svo oft sem hreppsnefnd ákveður, og reka skilvíslega til réttar eða annað allan óskilafénað, eftir nánari ráðstöfun hreppsnefndar. Nú er jörð í eyði og færast þá skyldur ábúanda yfir á jarðareiganda.

Vanræki einhver slíka smölun, er heimilt að fara svo að sem fyrir er mælt í 8. grein.

25. gr.

Hreppsnefnd eða hreppsnefndir skulu árlega meta allan fjallskilakostnað upprekstrarfélagsins til peningaverðs. Eftir því mati skal fara þá er eitthvað til fjallskila er greitt í peningum. Tillagi hvers einstaklings til fjallskila skal jafna niður með vinnu eða öðru þess háttar, að svo miklu leyti sem auðveldlega verður við komið. En heimilt er hreppsnefnd, ef hún telur það hagkvæmt, að ákveða að einhver hluti fjallskilatillags greiðist í peningum, án þess þó að jafnað sé á alla eða eftir sömu hlutföllum.

26. gr.

Hreppsnefnd skal árlega kjósa leitarstjóra fyrir hvert leitarsvæði, er hún á yfir að segja. Enga aðalleit má gera, nema leitarstjóri sé í henni og stjórn henni, enda er leitarhöfðingur skyldur að hlýða honum.

Einnig skal hún kjósa réttarstjóra og foringja, er stjórn ferðum í útréttir, eftir því sem þurfa þykir.

27. gr.

Í gerðabók hreppsnefndar skal skrá niðurbjörgun fjallskila og yfir höfuð allar ákvarðanir, er hún gerir viðvikjandi fjallskilum, leitum, réttum og smölunum.

175

26. ágúst

28. gr.

Hver, sem fjallskil á að inna af hendi, skal vanda vel tillag sitt, svo sem með því að senda fullgilda og vel útbúna menn í leitir, útréttir og annað því um líkt. Láti einhver farast fyrir að senda mann í leit eða gera önnur þau fjallskil, er hann hefur verið kvaddur til í fjallskilaboði og eigi má fresta, skal hann borga einum þriðja parti hærra verði en metið er tillag það, er vantar.

Ef einhver sendir mann í leit, sem leitarforingi og helmingur manna í hans flokki telur óhæfan sökum galla eða ills útbúnaðar, skal vísa honum heim aftur, og er þá sá, er slíkan mann sendir, skyldur að borga eins og hann hefði engan sent. Sama gildir um mann í útréttir.

Sannist það eftir á, að einhver, sem fjallskil á að framkvæma, hafi vanrækt verk sitt, getur hreppsnefnd krafist uppbótar frá honum eða þeim, er sendi hann, eftir því er hæfa þykir.

29. gr.

Áður en leit byrjar, skal leitarforingi gæta þess í hæfilegan tíma, hvort nokkrum manni verði að vísa heim, hvort nokkurn vantar eða annað, er til leitarinnar þarf. Kaupir hann þá mann eða annað í stað þess er vantar, ef þörf krefur og þess er nokkur kostur.

Leitarforingi hefur á hendi alla stjórn á leitunum. Hann skipar fyrir um hvernig hver leitarmaður hagar göngu sinni, gætir þess að farið sé eftir fyrirskipunum hans, að úr sé bætt, ef eitthvað fer óskipulega, að ekki sé illa farið með skepnur, að fatlaðar kindur og kindalamar sé flutt til byggða, að safnsins sé vel gætt þar til það er í rétt komið og réttarstjóri tekur við stjórn og yfir höfuð alls þess, er tilheyrir göðu skipulagi í leitum.

30. gr.

Þeir, sem sendir eru í útréttir, skulu hlýða foringja sínum. Hann skal gera það, sem unnt er, til þess að ekki verði kindur eða hross eftir í útréttum, og fari þar fram markaskráryfirlestur, má ekki fara frá réttinni fyrr en honum er lokið.

Sé einhver skepna svo fötluð, að hún verði ekki rekin með öðrum fénaði, þá skal útréttarmannaforingi ráðstafa henni svo sem hann telur hagkvæmast fyrir eiganda og á hans kostnað. Ráðstöfunina tilkynnir hann eiganda svo fljótt sem unnt er.

Fatlaða kind má ekki skilja eftir milli bæja eða á víðavangi.

Foringi útréttarmanna gætir þess, að skepnum sé ekki hætta búin í rekstri, í vatnsföllum, hraungjótum, af ofþreytu og öðru því um líku.

31. gr.

Eftir að aðalleitir eru afstaðnar getur hreppsnefnd, ef henni þykir ástæða til, látið gera enn eina leit á leitarsvæði þau, er hún á um að sjá, og það er henni skylt að gera, ef fé hefur eftir leitir sézt á þeim svæðum, en ekki náðst til byggða. Til þeirrar leitar má gera auðaniðurjöfnun á alla hlutaðeigendur.

Leitin kallast eftirleit og skal hún ákveðin svo fljótt sem við verður komið að afstöðnum aðalleitum. Heimilt er einstökum mönnum að gera eftirleit eða leita að fénaði í afrétti eftir aðalleitir á haustum. Finni þeir fénað í afrétti eftir aðalleitir er þeim heimilt að taka fundarlaun, nema fénaðurinn finnist áður en eftirleit, sem hreppsnefnd hefur ákveðið að láta gera, hefur verið framkvæmd. Náist ekki samkomulag við eiganda, metur viðkomandi hreppsnefnd fundarlaun, en ekki mega þau hærri vera en einn fjórði verðs af sauðfé og einn tíundi verðs af hrossum.

32. gr.

Nú þykir einhverjum niðurjöfnun fjallskila ekki rétt og vill fá leiðréttingu á því, ber honum engu að síður að inna þau af hendi, en sent getur hann rökstudda

kæru til hreppsnefndar fyrir lok októbermánaðar og beðið hana lagfæringar, og 175 fer þá um hana sem útsvarskæru. Kæru út af aukaniðurjöfnun fjallskila fer um 26. ágúst á sama hátt og kæru yfir aukaniðurjöfnun útsvara.

V. KAFLI

Um réttir og réttahöld.

33. gr.

Þessar skulu vera aðalréttir í sýslunni:

1. **Fljótstungurétt.** Leitarsvæði hennar er: Heimalönd allra jarða í Hvitársíðu frá Gilsbakka að Kalmanstungu, að báðum meðtöldum, eins og Hvitá ræður að sunnan og girðingar að vestan og norðvestan að Skammá, svo og afréttur Reykdæla og Hálsasveitar og önnur heiðalönd að afréttarlöndum Þverárréttar og að löndum Húnvetninga að norðan og jöklum að austan.

Fyrsta rétt skal vera mánudaginn í 22. viku sumars, önnur rétt föstudaginn í 23. viku sumars og skilarétt föstudag í 24. viku sumars.

2. **Þverárrétt.** Leitarsvæði til hennar er: Öll heimalönd, heiðalönd og afréttarlönd allra jarða í Norðurárdal og Stafholtstungum austan Sanddalsár og Norðurár, svo og allra jarða í Þverárhlið og Hvitársíðu allt að girðingum þeim, er áður eru nefndar, að löndum Húnvetninga að norðaustan og að löndum Strandasýslu og Dalasýslu að norðvestan. Þó getur stjórn Þverárréttarfélags leyft að Lambatungur séu leitaðar til Fljótstunguréttar.

Fyrsta rétt skal vera miðvikudaginn í 22. viku sumars, önnur rétt mánudaginn í 23. viku sumars, og skilarétt laugardag í 25. viku sumars.

3. **Brekkurétt.** Leitarsvæði er: Öll afréttarlönd og heimalönd tilheyrandi Norðurárdal og Stafholtstungum fyrir vestan Sanddalsá og Norðurá allt að löndum Dalamanna og Borghreppinga að norðan og norðvestan.

Fyrsta rétt skal vera þriðjudag í 22. viku sumars, önnur rétt þriðjudag í 23. viku sumars og skilarétt föstudag í 25. viku sumars.

4. **Skarðsrétt.** Leitarsvæði er: Öll afréttarlönd og heimalönd tilheyrandi Borgarhreppi og Borgarneshreppi.

Fyrsta rétt skal vera miðvikudag í 22. viku sumars, önnur rétt miðvikudag í 23. viku sumars og skilarétt föstudag í 26. viku sumars.

5. **Hraundalsrétt.** Leitarsvæði er: Öll afréttarlönd og heimalönd tilheyrandi Álftaneshreppi, svo og fjallland Ytri-Hraundals.

Fyrsta rétt skal vera fimmtudaginn í 23. viku sumars, önnur rétt fimmtudaginn í 24. viku sumars og skilarétt mánudag í 26. viku sumars.

6. **Hítardalsrétt.** Leitarsvæði er: Öll afréttarlönd og heimalönd í Hraunhreppi, að undanskildu fjalllendi Ytri-Hraundals.

Fyrsta rétt skal vera miðvikudag í 22. viku sumars, önnur rétt miðvikudag í 23. viku sumars, og skilarétt þriðjudag í 26. viku sumars.

Aðrar og þriðju réttir í Álftaneshreppi og Hraunhreppi er heimilt að halda annars staðar en í aðalrétt, og heimilt að viðhalda aukaréttum til þess.

34. gr.

Aukaskilarétt má halda í hverju upprekstrarfélagi fyrir sig, hvenær sem hreppsnefnd ákveður.

35. gr.

Hreppsnefnd skal sjá um:

- a. Að almenningur réttar sé hæfilega stór og svo haganlega gerður, að engin hætta sé á, að fé þrengi sér meira saman á einum stað en öðrum og að gólflötur sé sem næst láréttur;

- 175 26. ágúst b. að veggir réttar og dilka séu svo vel gerðir, stöðugir og háir, að engin sauðkind geti stokkið upp á þá;
- c. að sérhver fénaðareigandi innan upprekstrarfélagsins hafi nóg dilkrúm fyrir fé sitt við réttina, að ómerkingadilkur sé til og að nægir dilkar séu til fyrir fé annarra upprekstrarfélaga;
- d. að grindur eða hurðir séu í öllum dilkadyrum, sem dregið er um úr almenníngi, og ytri og innri dyrum réttar.

36. gr.

Hver sem jörð, eða jarðarpart hefur til ábúðar eða notkunar eða fénað á, er skyldur til að vinna að byggingu aðalréttar, aukaréttar, dilka, girðingar til að geyma safn í, leitarmannaskýlis og hverrar annarar byggingar, sem notuð kann að verða við leitir eða réttir, og að viðhaldi þeirra, eftir því sem hreppsnefnd ákveður.

Við hverja aðalrétt skulu allar jarðar í upprekstrarfélaginu eiga nóg dilkrúm, hver fyrir sig eða fleiri saman, og eru ábúendur skyldir til að kosta bygging þeirra, eftir þeim hlutföllum, er hreppsnefnd ákveður. Vanræki einhver að vinna að dilkbyggingu eða viðhaldi svo sem skylt er, getur hreppsnefnd látið vinna verkið á hans kostnað.

Enn fremur skulu vera til sérstakir dilkar fyrir fé úr öðrum hreppum eða upprekstrarfélögum, er byggja skal og viðhalda á kostnað hlutaðeiganda, nema öðruvísi sé um samið.

37. gr.

Nú þykir meiri hluta hreppsnefndar eða 5 bændum í upprekstrarfélagi þörf á að færa aðalrétt á annan stað eða endurbyggja rétt úr steinsteypu eða útlendu efni, þá skal hreppsnefnd sjá um að allir búendur, er hlut eiga að máli, verði kvaddir á fund til þess að ræða og greiða atkvæði um það mál. Verði meiri hluti fundarmanna með breytingunni, skal málið, ásamt sundurliðaðri áætlun um kostnað og fjárfloflun til byggingarinnar, borið undir sýslunefnd og leggur hún úrskurð á það.

Kostnað við byggingu, endurbyggingu eða viðhald réttar og annarra bygginga, sem taldar eru í 31. gr., svo og vexti og afborganir af lánum til slíkra bygginga, skal jafnað niður eftir þeim hlutföllum, er hreppsnefnd ákveður og sýslunefnd samþykkir.

38. gr.

Skylt er að leggja til land undir rétt, en engin umráð hefur landeigandi eða landsnothafi þess vegna yfir réttinni, en þóknun fyrir átroðning á landið við réttarhaldið fær hann eftir því sem um semur. En verði ágreiningur ákveður sýslunefnd gjaldið.

39. gr.

Í fyrstu rétt skal byrjað að rétta þá markljóst er, enda er þá öllum þeim, sem fjárvon eiga við réttina skylt að vera þar til að hirða fénað sinn. Réttarstjóri sér um að allt fari skipulega fram við réttarhaldið og hefur vald til að banna allt, sem getur hindrað það eða tafið. Öllum, sem í rétt eru, er skylt að hlýða skipunum hans og getur hann kært til sekta, ef út af er brugðið. Hann getur skipað annan í sinn stað eða sér til aðstoðar, ef þörf er á.

Réttarstjóri sér um að ómerkingar séu látnir í þar til gerðan dilk og gefur hverjum, sem óskar þess, kost á að láta á helga sér lamb. Hann skal einnig sjá um að hryssur fái að helga sér folöld, þó ekki séu þau látnir í ómerkingadilk. Enginn má taka ómerking án leyfis réttarstjóra. Enginn má draga sauðfé eða hross nema látið sé í dilk eða annað aðhald, þar sem auðvelt er að kanna það, áður en út er hleypt.

Enginn má hleypa úr dilk, fyrr en réttarstjóri leyfir og búið er að kanna féð eða hrossin, ef réttarstjóri fyrirskipar það.

Hreppstjóri þess hrepps, er rétt liggur í, skal ætíð vera við þá réttað er, og gæta lögreglu. 175

26. ágúst

40. gr.

Skýlt er hverjum þeim, er kindavon eða hrossavon á i aðalrétt eða aukarétt síns réttarfélags, að hafa þar nægan mannafla til þess að hirða þar fénað sinn. Vanræki einhver þetta, er réttarstjóra heimilt að láta hirða fénaðinn og reka heim á kostnað eiganda.

41. gr.

Þá er réttarstjóri álitur tíma til kominn skal töfludráttur fara fram og markaskrár Mýrasýslu og nærliggjandi sýslna vera við hendina. Allar sauðkindur og hross, sem að því loknu hefur ekki verið ráðstafað á leið til eiganda, skal fara með sem óskilafé.

VI. KAFLI

Um meðferð óskilafénaðar.

42. gr.

Alla ómerkinga, sem eigi hafa fundizt eigendur að, svo og allar aðrar kindur, er eftir verða í rétt hverri þá drætti er lokið og ekki hefur verið ráðstafað öðruvísi á ábyrgð eiganda, skal hreppstjóri í þeim hreppi, er réttin liggur í, selja þegar í stað við opinbert uppboð, þó má hreppsnefnd láta geyma úrtíning úr fyrstu rétt til annarrar réttar.

Hreppsnefnd kveður til 2 menn að lýsa mörkum og öðrum einkennum á fénaði þeim, er selja skal. Verði þeir ekki á eitt sáttir um lýsingu á marki, kveður nefndin til þriðja mann til þess að skera úr ágreiningnum. Vafaatriða skal þó getið í uppboðsgerðinni.

43. gr.

Óskilafénað, sem finnst eða fram kemur eftir allar réttir og verður ekki komið til eiganda, skal reka til hreppstjóra í þeim hreppi, er fénaðurinn fannst í, og skal hann að því búnu seldur við uppboð, svo fljótt sem verða má.

44. gr.

Nú heimtíð einhver kind með sínu marki, en kannast ekki við hana sem sína eign, þá skal með hana fara sem annað óskilafé.

45. gr.

Þá er óskilahross er selt, skal, auk venjulegra söluskilmála, áskilja að eiganda sé heimilt að innleysa það innan 12 vikna frá söludegi. Hið selda hross skal vera í gæzlu kaupanda, en ekki í ábyrgð hans, fyrr en að innlausnarfresti liðnum. Gæzlu-kaup og hagatollur má ekki meiri vera en 1 króna um sólarhring og telst frá söludegi þar til hross er hirt af eiganda. Komi hross á hús og hey áður en innleyst er, greiðist kostnaður af því eftir samkomulagi. Hreppsnefnd þess hrepps, sem hross er selt í, sker úr ágreiningi út af kostnaði.

Eiganda er því aðeins heimilt að innleysa hross, að hann um leið greiði allan áfallinn kostnað.

46. gr.

Eftir hvert uppboð á óskilahrossum, skal hreppstjóri, svo fljótt sem verða má, senda auglýsingu til birtingar hreppstjórum í aðliggjandi hreppum. Í auglýsingunni skal getið um kynferði, aldur, lit og auðkenni hins selda, svo og verð, nafn kaupanda og bústað.

175

26. ágúst

47. gr.

Fyrir lok janúarmánaðar skal hreppstjóri senda sýslumanni skýrslu um óskilafénað með mörkum, seldan á síðastliðnu ári, og þá er ekki útgenginn. Sýslumaður auglýsir hinn selda fénað í Lögbirtingablaðinu. Sýslunefnd getur kvatt annan til þess, ef hún telur það hentugra.

48. gr.

Af andvirði óskilafénaðar greiðist uppboðskostnaður, gæzla og fóðurkostnaður, fundarlaun, auglýsingagjald og burðargjald með pósti. Að öðru leyti greiðist andvirði hins selda, til hvers þess, er kröfu gerir fyrir lok septembermánaðar það ár, sem auglýst er, er hann þykir hafa sannað eignarrétt sinn.

49. gr.

Þá er kröfufrestur er útrunninn samkvæmt 47. gr., skal hreppstjóri senda oddvita í sínum hreppi afrit af uppboðsbók um seldan óskilafénað haustið áður, ásamt skýrslu um hverjir hafa fengið útborgað verð óskilafénaðar. Jafnframt sendir hann oddvita það sem þá er óútgengið af óskilafjárverðinu, að frádregnum kostnaði.

Andvirði ómerkinga — þar með talið mýtningar og fé með óþekktanlegum mörkum vegna skemmda — að frádregnum kostnaði, greiði hreppstjóri til oddvita fyrir lok marzmánaðar ár hvert.

50. gr.

Andvirði ómerkinga og óskilafénaðar, er greiðist til oddvitanna í Hvítársíðu-hreppi, Þverárhliðarhreppi og Stafholtstungnahreppi rennur í sjóð, er heitir fjallskilasjóður Þverárréttar og skal honum aðallega varið til viðhalds réttinni með tilheyrandi girðingum. Oddviti Þverárhliðarhrepps gerir árlega reikninga sjóðsins og skulu þeir endurskoðaðir og úrskurðaðir af oddvitum Hvítársíðu- og Stafholtstungnahreppa.

Andvirði ómerkinga og óskilafénaðar í öðrum hreppum sýslunnar rennur í sveitarsjóð hvers hrepps fyrir sig, eins og það er greitt til oddvita.

Heimilt er þó hreppsnefnd í hreppi, er rétt liggur í, að greiða þóknun til marklýsingamanna og réttarstjóra af óskilafjárverði, er hrepps sjóði eða fjallskilasjóði tilheyrir, og af óskiptu því, er skipta á milli hreppa.

VII. KAFLI

Um mörk og markaskrár.

51. gr.

Hver maður skal einkenna fé sitt og hross með glöggu marki á eyrum. Enginn má fleiri mörk eiga í senn en tvo á sauðfé og eitt á hrossum. Enginn má heldur nota annars manns sauðfjármark á hrossum eða hrossamark á sauðfé. Ef kind er með annars manns marki á eyrum, skal marka hana glöggu hornamarki eða brennimarki.

Skýlt er að nota hrepps brennimark á sauðfé og setja það á vinstra horn.

Hrepps brennimörk eru:

Hvítársíðuhrepps	M 1
Þverárhliðarhrepps	M 2
Norðurárdalshrepps	M 3
Stafholtstungnahrepps	M 4
Borgarhrepps	M 5
Álftaneshrepps	M 6
Hraunhrepps	M 7
Borgarneshrepps	M 8

52. gr.

Mark helgar eiganda kind, nema sönnur komi fyrir, að annar eigi eða eigandi marks viðurkenni hana ekki sem sína eign, sbr. 43. gr. Kind, sem ekki ber rétt mark manns, er óheimilt að draga sér, hversu lítið sem á vantar eða umfram er. Ef kind er með hornamarki eða brennimarki annars en þess, sem eyrnamarkið á, skal sá talinn eigandi, sem á brennimarkið eða hornamarkið. Skal hann þó, ef eigandi eyrnamarks krefst, gera grein fyrir, hvernig hann hefur eignast kindina. Kind, sem er með eyrnamarki eins manns, hornamarki annars og brennimarki hins þriðja, skal talin eign þess, er brennimarkið á, en sönnur skal hann færa á eignarrétt sinn, ef krafist er.

53. gr.

Enginn má upptaka mikil særingarmörk, sem vandi er að marka svo auðþekkt séu. Hin helztu þeirra eru: Afeyrt, blaðstúfrifað, blaðtvístúfrifað, blaðtvístýft, gat-rifað, geilrifað, geirrifað, hvatblaðstýft, hvathamrað, hvattvírifað, miðhlutað í sneitt, netnál, sneiðblaðstýft, sneiðfráblaðstýft, sýlrifað, tiglað, tvihamrað, tvístúfrifað, vagl-lögg, vaglrifað, vinkill, þrírifað í heilt, þrírifað í sneitt, þrírifað í stýft og þrístýft. Mörk þessi má heldur ekki nota þó fengin séu að erfðum, gefins eða keypt eftir að reglugerð þessi gengur í gildi.

54. gr.

Sýslunefnd skal láta prenta markaskrá sýslunnar 10. hvert ár, þá er ártal stendur á tug. Ef nauðsynlegt þykir má einnig prenta hana það ár, sem endar á tölunni 5. Skal þá hver markeigandi koma marki sínu eða mörkum í hana og gjalda fyrir svo sem sýslunefnd ákveður. Fá markeigendur ókeypis jafnmörg eintök af markaskránni og mörk þeirra eru, sem í hana eru skráð.

Sýslunefnd sér um að nægilega margar markaskrár séu sendar í þá hreppa utan sýslu, er fjársamgöngur eru við.

Gjald það, er sýslunefnd ákveður fyrir mörkin, skal áætla svo hátt, að það nægi fyrir kostnaði við markasöfnun, skrásetningu og prentun markanna. Verði afgangur rennur hann í sýslusjóð, en nægi gjaldið eigi fyrir öllum kostnaði, greiðist það sem á vantar úr sýslusjóði.

55. gr.

Sýslunefnd kys einn mann til þess að hafa umsjón með upptöku marka og búa markaskrá undir prentun. Þóknun fyrir þetta starf fær hann eftir því sem um semur og skal hún talin með kostnaði þeim, sem nefndur er í 54. gr.

Starfstilhögun markaumsjónarmanns skal nánar ákveðin af sýslunefnd.

56. gr.

Hreppsnefnd, hver í sínum hreppi, skal kjósa mann til að safna mörkum hreppsins, næsta ár á undan því, sem markaskrá er prentuð. Hreppsnefnd tilkynni markaumsjónarmanni kosninguna. Markaumsjónarmaður kveður á um tilhögun markasöfnunar og tilkynnir það markasafnara þegar þörf gerist. Markasafnari innheimtir markagjöld í sínum hreppi um leið og hann safnar mörkunum. Í þóknun fyrir starf sitt fær hann hundraðshluta af markagjöldum, eftir því sem sýslunefnd nánar ákveður.

Þegar markasöfnun er lokið í hreppnum skulu markaseðlar sendir markaumsjónarmanni ásamt markagjöldum, að frádreginni þóknun markasafnara.

57. gr.

Markaumsjónarmaður skal gera sér far um að koma festu og samræmi í nöfn og röðun marka. Þegar mörkum er safnað, skal hann heimta sérstaka skýrslu um nýupptekin mörk. Markaskýrslur hreppanna skal hann bera saman og þær allar

175 saman við gildandi markaskrár innan sýslu og utan, þar sem samgöngur geta verið. Heimilt er honum að fella niður nýupptekin mörk, sem of lík eru eldri mörkum og þau sem bannað er upp að taka, ef nokkur eru á skýrslu. Nú hefur hann ákveðið að fella niður mark eða breyta marki, svo sem hann telur nauðsynlegt, þá skal hann svo fljótt, sem við verður komið tilkynna það hlutaðeigendum og benda þeim á önnur mörk eða breytingu á marki, er komið geti í staðinn. Verði tillögum hans ekki mótmælt innan 6 vikna frá því að hann sendi þær, skulu þau mörk gilda til skrásetningar að því sinni.

Að öðru leyti ber honum að taka til greina óskir eða kröfur markeiganda, svo fremi að þær geta samrýmt ákvæðum þessarar reglugerðar.

Vilji einhver mark upp taka í milli þess að markaskrá er samin, ber honum að fá til þess samþykki markaumsjónarmanns. Að því fengnu skal markeigandi auglýsa það í Lögbirtingablaðinu, og er það þá heimilt til notkunar.

58. gr.

Sýslunefndinni í Mýrasýslu er heimilt að leita samvinnu við sýslunefndir Snæfellsnessýslu, Dalasýslu, Strandasýslu, Húnavatnssýslu og Borgarfjarðarsýslu til þess að afstýra sammerkingum innan þessara sýslna, eftir því sem henta þykir.

Kostnaður við það greiðist úr sýslusjóði.

VIII. KAFLI

Um eftirlit með förgun á fé o. fl.

59. gr.

Heimilt er að kaupa og selja fé í réttum, en skylt er kaupanda að gera réttarstjóra aðvart um það áður en kaup byrja, og vera háður eftirliti og fyrirskipunum hans.

60. gr.

Vilji einhver kaupa fé eða hross, eða boða markað annars staðar en í réttum, þá er honum skylt að gera hreppsnefnd í þeim hreppi, er markaðsstaður er í, það vitanlegt fyrir fram. Er henni þá heimilt að skipa eftirlitsmann á markaðinum.

Skylt er eftirlitsmanni að stuðla að góðri reglu við markaðshald. Þóknun fær hann svo sem um semur.

61. gr.

Svo skal rekstrum haga á sölufénaði eða öðrum förgunarfénaði, að sem minnstur bagi verði að, þeim sem lönd eiga, sem um er rekið eða áð er í. Varast skal að rekstri lendi saman við annan sams konar fénað.

Verði rekstrarmenn sannir að því, að hafa tekið kind eða hross frá öðrum saman við í rekstur, er þeim skylt að koma hinu tekna á sinn stað aftur eiganda að kostnaðarlausu. Hver, sem fyrir rekstri ræður, greiði auk þess fullar skaðabætur, ef tjón hlýzt af, og sekt eftir atvikum, nema þyngri refsing liggi við að lögum.

62. gr.

Við hvert sláturhús eða aðra slátruðarstaði skal vera markaeftirlitsmaður um aðalslátruðartímann, skipaður af sýslumanni eftir tillögum forstöðumanns félags eða verzlunar er í hlut á. Fyrir starf sitt fær hann þóknun hjá félaginu eða kaupmanni, er ekki skal minni vera en dagkaup verkamanna almennt. Hann skal athuga mark á hverri kind áður eða um leið og hún er leidd til slátrunar, og hafa vakandi auga á því, að misdráttur eða ruglingur eigi sér ekki stað. Þyki eftirlitsmanni eignarheimild á kind vafasöm, er honum skylt að leita upplýsinga um málið þegar í stað, eða síðar eftir atvikum.

63. gr.

Markaeftirlitsmönnum, er starfa í Borgarnesi um sláturtímann, er og skylt að hafa eftirlit með fé, er flytja á sjóleið þaðan til Reykjavíkur eða Suðurlands, áður eða um leið og það er flutt á skip, gegn þóknun frá sendanda. Er hverjum þeim, sem kindur annast til burtflutnings, skylt að gera grein fyrir hverjir eiga eða senda kindurnar, ef eftirlitsmaður krefst þess.

175

26. ágúst

64. gr.

Nú kemur fyrir kind í slátruhúsi, eða á slátrunarstöð, sem eigi tilheyrir neinum af þeim, er þar eru viðstaddir, eða eigi verður ráðstafað þegar í stað af eiganda eða öðrum úr hans byggðarlagi, þá skal forstöðumaður slátrunar ráðstafa kindinni, svo sem hann telur hagkvæmast fyrir eiganda, ef kunnugt er hver hann er. Ef ekki er kunnugt um eiganda slíkra kinda, skal fara með þær sem annað óskilafé í þeim hreppi, sem þær eru þá komnar í.

Ef sannað verður hverjir rekið hafa óráðstafaðar kindur til slátrunarstöðva, skal þeim refsað samkvæmt niðurlagi 61. gr.

IX. KAFLI

Ýmisleg ákvæði.

65. gr.

Hver, sem veldur er að illri meðferð á skepnum, svo sem með því að etja hundum um of, svelta þær eða misþyrma, hindra ekki í tæka tíð, að þær troðist undir, skal sæta sektum og skaðabótum, ef tjón hlýzt af, nema þyngri refsing liggi við að lögum.

66. gr.

Þegar einhver, sem fer með umboð hreppsnefndar samkvæmt reglugerð þessari, hefur samið um borgun fyrir vinnu eða annað, er þörf krefur, eins þótt innheimta þurfi hjá þriðja manni, ber hreppsnefnd ábyrgð á slíkum greiðslum og innheimtum.

Um það, hver ber ábyrgð athafna eða vanrækslu og ekki er berum orðum fram tekið í reglugerð þessari, fer eftir almennum lögum.

67. gr.

Brot gegn fyrirmælum þessarar reglugerðar varða sektum frá 50—2000 krónum, nema þyngri refsing liggi við eftir öðrum lögum, og renna í sveitarsjóð eða sveitar-sjóði þess upprekstrarfélags, er brot er framið í, eftir sömu hlutföllum og andvirði óskilafénaðar.

68. gr.

Með mál, sem rísa út af brotum gegn fyrirmælum reglugerðarinnar, skal farið að hætti opinberra mála.

69. gr.

Fjallskilareglugerð fyrir Mýrasýslu, nr. 60 2. júní 1921, svo og síðari breytingar á þeirri reglugerð, eru hér með úr gildi felldar.

Reglugerð þessi, sem sýslunefnd Mýrasýslu hefur samið og samþykkt, staðfestist hér með samkvæmt 41. gr. sveitarstjórnarlaganna, nr. 12 31. maí 1927, til þess að öðlast gildi þegar í stað, og birtist til eftirbreytni öllum þeim, sem hlut eiga að máli.

Landbúnaðarráðuneytið, 26. ágúst 1952.

Hermann Jónasson.

Þorv. K. Þorsteinsson.